

СЕКЦІЯ 2 СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 336+338.2(4+477)

Аврамчук Л.А.
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри банківської справи
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

Ващук І.П.
*студентка
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З МВФ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

THE NECESSITY OF IMPROVEMENT OF THE INTEREST RATE COMPENSATION MECHANISM ON LOANS TO THE AGRICULTURAL PRODUCERS

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено етапи співробітництва України з МВФ. Розглянуто співробітництво в рамках програм системної трансформаційної позики. Приділено увагу програмам розширеного фінансування та програмам «Стенд-бай». Досліджено сучасний стан та особливості співпраці України з міжнародним валютним фондом.

Ключові слова: Міжнародний валютний фонд (МВФ), міжнародні фінансові організації, Світовий банк, транш, співробітництво.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы этапы сотрудничества Украины с МВФ. Рассмотрено сотрудничество в рамках программы системной трансформационной ссуды. Уделено внимание программам расширенного финансирования и программам «Стенд-бай». Исследовано современное состояние и особенности сотрудничества Украины с Международным валютным фондом.

Ключевые слова: Международный валютный фонд, международные финансовые организации, Мировой банк, транш, сотрудничество.

ANNOTATION

In the article the stages of cooperation between Ukraine and IMF programs systemic transformation loan programs and EFF program "Stand-by". The modern and features state of cooperation between Ukraine and the IMF.

Keywords: International Monetary Fund, International Financial Institutions, World Bank, tranche, cooperation.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку України пов'язаний зі значними викликами зовнішнього та внутрішнього характеру. Результатом фінансово-економічної кризи стали проблеми платіжного балансу, зниження ВВП, девальвація національної валюти, значне скорочення сировинних доходів, стрімке падіння індексу промислового розвитку, зростання інфляції, масове безробіття, відсутність соціальних гарантій, крах банківської сфери, скорочення можливостей доходів регіонів. Усе це посилено політичною нестабільністю у зв'язку з тимчасо-

вої втратою контролю над частиною території країни в поєднанні з різким зростанням витрат бюджету, детермінованим необхідністю збільшення фінансування оборони країни.

Залучення коштів від МВФ неоднозначно впливає як на економіку, так і на політичний стан країни, що викликає дискусії серед науковців, експертів та громадськості щодо необхідності співпраці з МВФ, її оцінки та подальшої співпраці.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питаннями взаємодії та співпраці України з міжнародним валютним фондом займалися такі вітчизняні та іноземні науковці, як В. Андрійчук, І. Балік, І. Білорус, М. Димчин, Л. Гришина, П. Карась, В. Колосова, О. Мозговий, Л. Ерхард, Л. Бальцерович, Дж. Вільямсон, Р. Мандела, А. Зіденберг, Т. Кіллік та ін.

Незважаючи на значну кількість публікацій, присвячених співпраці України з МВФ, необхідність подальшого вивчення, аналізу та систематизації подій з метою визначення найраціональніших шляхів розвитку цієї співпраці є очевидною та актуальною.

Мета статті – дослідити сучасний стан та особливості співпраці України з міжнародним валютним фондом, спрямованої на досягнення макроекономічної стабілізації в країні, виявити основні проблеми й перспективи співробітництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. МВФ є спеціалізованою установою ООН із дуже широкою автономією. Фонд було засновано в 1945 році для сприяння монетарному співробітництву та торгівлі, забезпечення фінансового зростання та збільшення зайнятості населення.

Для кожної держави – члена МВФ встановлюється квота, в спеціальних правах запози-

чення (СПЗ) та визначається сума квоти – це внесок України як члена МВФ. Величина квоти залежить від економічного розвитку країни й визначається Радою директорів МВФ. Квота визначає для країни-члена кількість голосів у МВФ, ліміти доступу до фінансових ресурсів МВФ та частку в розподілі СПЗ – одиниці виміру обліку МВФ [1].

Україна є членом МВФ із 1992 року. Ставши членом МВФ, Україна водночас увійшла до структури Світового банку, їй виділено квоту в 10 678 акцій на загальну суму в 1,3 млрд дол. США. Валютну готівку за членство України в банку на суму 7,9 млн дол. США внесли Нідерланди, що є країною – опікуном нашої держави у цій банківській структурі [2].

На сьогодні МВФ є одним із головних фінансових партнерів України. Починаючи з 1994 р. держава отримує від МВФ кредити Stand-by, частина цих коштів була направлена на фінансування дефіциту платіжного та торговельного балансів, а також поповнення золотовалютних резервів країни [3].

Основними цілями співробітництва з МВФ є стабілізація української фінансової системи, проведення структурних реформ та створення підґрунтя для сталого економічного зростання. Хронологія відносин України та МВФ представлено в табл. 1.

Аналізуючи табл. 1, зазначимо, що співробітництво між Україною і МВФ полягає як у наданні технічної допомоги, так і запозиченні за різними програмами співробітництва. Фонд

допомагає Україні поновити свою фінансову спроможність, підказуючи, як ефективніше впроваджувати програму реформ.

Також співпраця з Міжнародний валютним фондом на сучасному етапі відкриває можливості для залучення фінансування від інших міжнародних фінансових установ (Світовий банк, ЄБРР, ЄІВ) та урядів інших держав, у тому числі США, ЄС, Німеччини, Канади, Японії [3]. Розглянемо фінансове становище України в МВФ (див. табл. 2).

Згідно з наведеними даними, у 2014 році виплати України щодо виконання відповідних кредитних зобов'язань становитимуть 1,752.07 млрд СДР. У 2015 році сума виплати була найменшою за весь період дії договору запозичення і становила 0,98 млрд СДР [4].

На сьогодні, Україна перебуває на 6 етапі співробітництва. Розглянемо його детальніше.

Наприкінці квітня 2014 року Фонд підписав дворічну програму Stand-by кредитування України на суму 17,01 млрд дол. У минулому році Україна отримала 4,61 млрд дол. кредитів від МВФ [5]. Проте цю програму було переглянуто у зв'язку з погіршенням макроекономічної стабільності країни. У кінці 2014 року Україна мала гірший кредитний рейтинг у світі після Аргентини. Це передбачало дефолт найближчими місяцями у разі неотримання країною фінансової допомоги. 11 квітня 2015 року кредитний рейтинг України знаходився на тому самому рівні, а намір уряду реструктуризувати комерційні борги в іноземній валюті

Таблиця 1

Хронологія відносин України та МВФ

Етапи програми	Транші і цілі програми
I етап: 1994–1995 рр.	Програма системної трансформаційної позики на суму 498,7 млн СПЗ (763,1 млн дол. США), метою якої була підтримка платіжного балансу України
II етап: 1995–1998 рр.	Трирічна програма Stand-by, загальна сума кредиту на 1 318,2 млн СПЗ (1 935 млн дол. США), метою цих кредитів була підтримка курсу національної валюти і фінансування дефіциту платіжного балансу України
III етап: 1998–2002 рр.	Програма розширеного фінансування (EFF-Extended Fund Facility), яка передбачала надання кредиту обсягом 2,6 млрд дол. США. У рамках цієї Програми EFF Україна отримала 1 193,0 млн СПЗ (1 591,0 млн дол. США), які були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку України
IV етап: 2002–2008 рр.	Співпраця на безкредитній основі, в рамках річної програми «попереджувальний Stand-by», яка давала можливість отримати від МВФ зарезервованій кредит у сумі, еквівалентній 411,6 млн СПЗ (30% квоти України), у разі погіршення ситуації з платіжним балансом або валютними резервами країни. Проте до кінця березня 2005 року співробітництво стало неможливим у зв'язку з невиконання умов програми. У 2005–2008 роки співробітництво України з МВФ сконцентровано у сфері технічної допомоги
V етап: 2008–2013 рр.	Нова дворічна програма співробітництва Stand-by із загальним обсягом 802% від квоти України в МВФ, або 11 млрд СПЗ (приблизно 16,4 млрд дол. США). 3 млрд СПЗ були в терміновому порядку зараховані до золотовалютних резервів Національного банку України
VI етап: 2014–2015 рр.	Нова позика Stand-by обсягом 16,5 млрд дол. США (10,976 млрд СПЗ). У рамках цієї програми Україна отримала два транші – 3 млрд дол. США (2,058 млрд СПЗ) та 1,3 млрд дол. США (914,7 млн СПЗ). Але влітку 2014 року макроекономічні показники було значно відкореговано у зв'язку з масштабною економічною кризою в Україні. 11 березня 2015 року МВФ ухвалив заміну програми Stand-by на чотирирічну програму «Механізм розширеного фінансування» (Extended Fund Facility). Перший транш (5 млрд дол. США) за новою програмою було отримано одразу після її ухвалення. Надання другого траншу обсягом 1,7 млрд дол. США (повністю спрямовано на поповнення резервів Національного банку) було ухвалено Радою директорів МВФ 31 липня 2015 року

Джерело: побудовано авторами на основі [3]

Таблиця 2

Фінансове становище України в МВФ

1. Членський Статус: реєстрація: 3 вересня 1992 року					Стаття VII
2. Рахунок загальних ресурсів		млн СДР			% квоти
Квота		1 372,00			100,00
Валютні авуари МВФ (обмінний курс)		4 075,00			297,02
Резервний транш. Позиція		0,02			0,00
3. Департамент СДР		млн СДР			% розподіл
Чистий сукупний розподіл		1 309,44			100,00
Авуари		10,39			0,79
4. Непогашені покупки і кредити		млн СДР			% квоти
Stand-by		2 703,13			197,02
5. Останні фінансові домовленості					
Тип	Дата реєстрації	Закінчення строку		Затверджена кількість, млн СДР	Кількість СДР, млн СДР
Stand-by	28 липня 2010 р.	27 грудня 2012 р.		10,000.00	2,250.00
Stand-by	5 листопада 2008 р.	27 липня 2010 р.		11,000.00	4,000.00
Stand-by	29 березня 2004 р.	28 березня 2005 р.		411,60	0,00
6. Прогнозовані виплати до Фонду (млн СДР, на основі поточного використання ресурсів, наявних авуарів у СПЗ)					
Виплати	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Основний	1,734.38	968,75			
Збори, %	17,70	8,55	1,78	1,57	1,57
Загальний	1,752.07	977,30	1,78	1,57	1,57

Джерело: побудовано авторами на основі [4]

був рівноцінним дефолту. 28 серпня того ж року аналітики вважали, що дефолт практично неминучий, а вже 29 вересня кредитний рейтинг України був знижений до «вибіркового дефолту». 19 жовтня 2015 р., після завершення переговорів уряду України з кредиторами з реструктуризації боргів, рейтинг країни був підвищений до В-/В, що найближчим часом Україна буде поза зоною ризику [6].

11 березня 2014 р. Рада директорів МВФ прийняла рішення про збільшення фінансування України, без якого державі загрожує банкрутство. Нова чотирирічна програма з розширеним кредитуванням (Extended Fund Facility, EFF) повинна прийти на зміну чинної Stand-by. EFF – місткіша та довгострокова, ніж її попередниця. Замість двох років термін кредитування зростає до чотирьох, повернення кредитних коштів збільшено майже в два рази (до десяти років).

Україна зможе розраховувати на залучення 40 млрд дол. США з різних джерел. Частка Міжнародного валютного фонду цієї допомоги становитиме 12,35 млрд СДР (17,516 млрд дол. США). Програма розширеного фінансування EFF передбачає виділення МВФ Україні в 2015 році, після першого траншу в 5 млрд дол. США, ще трьох траншів 1,182 млрд СДР (близько 1,63 млрд дол. США за поточним курсом). У наступні три роки планується виділяти по чотири транші щорічно розміром 437,975 млн СДР (близько 620–630 млн дол. США) [7].

Аналізуючи документи про співпрацю з МВФ (лист «Про наміри до Міжнародного валютного фонду», «Меморандум про економічну та фінансову політику», «Технічний меморандум про взаєморозуміння з МВФ») визначимо основні положення такої співпраці:

- відновлення стабільності та довіри у фінансовому секторі шляхом стабілізації банківської системи через виважене надання Національним банком ліквідності під заставу та пильний моніторинг стану ліквідності банків;
- зміцнення регуляторної та наглядової бази, оновлення й реалізації стратегії врегулювання банків шляхом скорочення обсягів кредитування пов'язаних осіб;
- рекапіталізації та врегулювання банків;
- посилення системи корпоративного управління і фінансових показників у ФГВФО та державних банках;
- запровадження ефективної грошово-кредитної політики з метою стабілізації гривні, зниження інфляції, наповнення золотовалютних резервів;
- зміцнення державних фінансів та скорочення державних витрат з метою регулювання державного боргу;
- реформування програм соціальної допомоги та забезпечення додаткових коштів на їх фінансування;
- реформування енергетичного сектора, зокрема, реформа «Нафтогазу», з метою змен-

шення його дефіциту та запровадження додаткових заходів задля генерування достатніх потоків доходів;

– поглиблення структурних реформ, орієнтованих на докорінну перебудову у сфері державного урядування та боротьбу з корупцією, покращення бізнес-клімату, та реформ державних підприємств [8].

Згідно розрахунків експертів МВФ, очікується зменшення реального ВВП на 5,5% у зв'язку зі зниженням курсу національної валюти, підвищенням тарифів на газ й опалення. Прогнозується подальше зростання темпів інфляції. Зниження валютного курсу та збільшення боргу в 2015 р. привело до збільшення зовнішнього боргу сьогодні [9]. Останнім часом у питанні українського держборгу відбулися серйозні зміни в гіршу сторону, а збільшення боргу внаслідок отримання кредитів від МВФ лише ускладнить ситуацію. Спостерігається значне випередження розміру зовнішнього боргу відповідно до обсягу міжнародних резервів України. Так, станом на 1 січня 2015 року лише 16,8% зовнішнього боргу покривалося золотовалютними резервами. Відношення зовнішнього боргу до ВВП, відповідно до прогнозів МВФ, до кінця поточного року становитиме 94%. Це значно гірше параметра, рекомендованого Світовим банком, вважається прийнятним для країн, що розвиваються, –60%. Буквально за декілька років Україна із «середньозаборгованої» країни, коли співвідношення зовнішнього боргу до ВВП було на рівні 40–45%, перетворилася у «сильнозаборговану» [5].

Ще одним негативним моментом в економіці країни є посилення інфляційного тиску. Це приведе до підвищення цін на основні продукти споживання, зростанні вартості послуг ЖКГ, зокрема газу, і, як наслідок, зниження реальних доходів населення та ділової активності. Тобто уряду необхідно зосередитися на перебудові бюджетної політики, насамперед

розумне витрачання залучених коштів на розвиток реального сектора економіки.

Ураховуючи викладене, сформуємо стратегічні завдання розвитку партнерства з Міжнародним валютним фондом (див. табл. 3).

Отже, МВФ поступово посилює свій вплив на країни всього світу, в тому числі й Україну. Незважаючи на те, що наслідки співробітництва України з МВФ є досить неоднозначними, економічний стан нашої держави змушує її звертатися до Фонду за наступними кредитами. Якщо розглядати перспективи майбутньої співпраці України з МВФ, то таке партнерство є досить важливим з огляду на необхідність збереження належного іміджу України, який сприятиме підвищенню кредитного рейтингу нашої держави на світових фінансових ринках та збереженню привабливості для іноземних інвесторів. Однак слід розуміти, що, доки Україна знаходиться в залежності МВФ, його вплив залишатиметься суттєвим фактором формування нашої макроекономічної та соціальної політики.

Висновки. Таким чином, Україні необхідно здійснити конкретні кроки, спрямовані на підвищення рівня співпраці у відносинах з Міжнародним валютним фондом, щоб забезпечити реальну можливість продовження кредитної програми та у разі необхідності реструктуризації боргу України перед МВФ.

З цією метою необхідно приділити більше уваги не лише виконанню програми економічних дій, узгодженої з МВФ, та забезпеченню її сприйняття державними установами як плану заходів, які потрібні не тільки для отримання кредитів, а й для реального реформування економічної системи країни, для розвитку відносин з МВФ щодо інших напрямів діяльності цієї міжнародної організації [10].

Проведений аналіз досвіду співробітництва держав світу з МВФ свідчить про те, що у разі належної реалізації політики держави співпраця з Фондом може сприяти оновленню меха-

Таблиця 3

Стратегічні завдання вдосконалення співробітництва України з МВФ

Рівні функціонування економіки	Сутність заходів
Макрорівень	Підвищення ефективності реформ, що плануються до проведення в Україні, шляхом ґрунтовного вивчення досвіду їх реалізації в державах зі схожими економічними та геополітичними параметрами
	Підвищення міжнародного кредитного рейтингу України з метою створення інвестиційно-привабливого клімату для подальшого забезпечення розвитку стратегічних галузей економіки
	Стратегія управління зовнішнім державним боргом має бути довгостроковою, стратегічною, орієнтованою на структурне реформування економіки
	Необхідна диверсифікація джерел залучення коштів в економіку України з подальшим переміщенням акценту в бік інвестиційних ресурсів
	Управління зовнішнім боргом та ймовірні подальші запозичення мають здійснюватися з урахуванням не лише потреб держави, а й її фінансової безпеки
Мікрорівень	Удосконалення нормативно-правової бази, управлінського та виконавчого апарату держави, що відповідає за отримання та використання ресурсів Фонду, та забезпечити суворий контроль за цими процесами
	Цільове використання запозичених коштів та коштів, спрямованих на фінансування стратегічно важливих галузей для економіки країни

нізмів державного управління, забезпеченню макроекономічної та фінансової стабільності, створення умов для економічного зростання обмежених ресурсів. З викладеного матеріалу можемо дійти висновків, що подальша співпраця України з Міжнародним валютним фондом повинна базуватися на проведенні глибоких структурних реформ, а також для покращення внутрішньої та зовнішньої стабільності, послаблення девальвації гривні, покриття дефіциту бюджету. Проте уряду країни необхідно врахувати, що умови отримання кредитів від МВФ сприяють зниженню рівня життя населення та збільшенню державного боргу, що може привести до дефолту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Фурман І.В. Міжнародний валютний фонд в контексті співпраці з Україною: сучасний стан, ризики, перспективи / І.В. Фурман, А.О. Підгірняк, Я.С. Паламар // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія «Економічні науки». – 2013. – № 4(81). – С. 275–285.
2. Савлук М.І. Гроші та кредит / М.І. Савлук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://readbookz.com/book/108/2808.html>.
3. Історія співробітництва України та МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minfin.gov.ua/news/mizhnarodne-spivrobotnictvo/mvf>.
4. Цилінська Я.В. Аналіз співробітництва України з МВФ / Я.В.Цилінська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9247/1>.
5. Данилишин Б. Кредит МВФ – причини і наслідки / Б. Данилишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.112.ua/statji/kredyt-mvf-ndash-prychyny-i-naslidky-208024.html>.
6. Как менялся кредитный рейтинг Украины в течение 2015 года? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.slovoidilo.ua/2015/10/27/infografika/jekonomika/kak-menyalsya-kreditnyj-rejting-ukrainy-v-techenie-2015-goda>.
7. Місія МВФ схвалила перший перегляд програми EFF для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravda.com.ua/news/2015/07/2/549020>.
8. Україна: лист про наміри [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=20163929>.
9. Михайлик О.М. Особливості міжнародного кредитування: МВФ та МБРР Ефективна економіка / О.М. Михайлик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3962>.
10. Щодо вдосконалення роботи України з МВФ : аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://niss.gov.ua/articles/1601>.